

FOTO MUHABİR SÖKMEN BAYKARA (1936-) İLE YAPILMIŞ BİR SÖZLÜ TARİH KAYDI

Muhammet Erdem DURU*

Duru, M. E. (2022). Foto muhabir Sökmen Baykara (1936-) ile yapılmış bir sözlü tarih kaydı.
Etkileşim, 9, 242-256. doi: 10.32739/etkileşim.2022.5.9.163

*Bu çalışma araştırma ve yayın etiğine uygun olarak gerçekleştirilmiştir.
This study complies with research and publication ethics.*

Bu sözlü tarih çalışması, Türkiye'nin önemli foto muhabirlerinden biri olan Sökmen Baykara'nın¹ tanıklıklarını ve birikimlerini kayda geçirerek, Türkiye'deki basın tarihi literatürüne katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Sökmen Baykara ile 24 Ocak 2022 Pazartesi günü Antalya'daki evinde görüşme gerçekleştirilmiştir. Bu görüşme 2 saat 35 dakika sürmüş ve sesli olarak kayıt altına alınmıştır. Görüşmenin kapsamını belirleyen sorular, kişisel ve mesleki özgeçmiş ile çalışma ilişkileri bağlamında sınırlandırılmıştır. Görüşmenin yazılı hale dönüştürülerek, Üsküdar Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi *Etkileşim*'e yayımlanması amacıyla gönderileceği Sökmen Baykara'ya iletilmiş, onamı alınmıştır. Sözlü tarih kaydının deşifre edilmesiyle oluşturulan metnin içeriğinde, Sökmen Baykara'nın gazetecilik faaliyetleri ön plana çıkartılmış, anlatının özgünlüğünün bozulmamasına özen gösterilmiştir. Metin içerisinde, eksik kalan ya da okuyucunun anlamakta zorluk çekeceğinin düşünüldüğü yerlere köşeli parantezle uygun bilgiler yerleştirilmiştir.

“Günde tek işkembe çorbası içiyordum”

1 Kasım 1936'da Antalya'da doğdum. Sekiz kardeşim var. Babam emniyet memuruydu, komiserdi. Sonra Bursa'ya gitmişiz. Tayin etmişler babamı oradan Kırklareli'ne. İkinci Dünya Savaşı sırasında oluyor bunlar hep. Kırklareli'nden de Antakya'ya verdiler. 1941-1942'de Antakya'ya gittik. Hatay'ı da 1939'da almışız. Yer yer sokak kavgaları var. Biz de askılı pantolonla geziyoruz o zaman. İlkokula Antakya'da başladım. Birinci sınıftan beşinci sınıfın yarısına kadar An-

¹ Sökmen Baykara ile yapılmış bir söyleşi için bkz. Dedeoğlu (2019). Sökmen Baykara'nın fotoğraflarından yapılmış bir seçki için bkz. Baykara (2022).

* Doktora Öğrencisi / 100/2000 YÖK Doktora Bursiyeri, Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, eduru07@gmail.com, ORCID: 0000-0003-4282-9645

Görsel 1. Sökmen Baykara (Sökmen Baykara arşivi)

takya'da okudum. Babamı tekrar Antalya'ya verdiler. Beşinci sınıfın yarısını da Antalya'da okudum. 1947-1948 yıllarında da ortaokula başladım. Buradan Niğde'ye gitmişiz. Bir buçuk sene orada kaldık sonra İzmir'e tayin ettiler babamı. İzmir'de de okudum. Babamlar memlekete gidince İzmir'de kalmak istemedim. Okuldan tasdiknameyi de aldım. İstanbul'a gidiyorum dedim. Gidiş o gidiş. İstanbul'da Taşkasap'ta gazetecilik okuluna kayıt oldum. Aksaray'dan git, Fındıkzade'den önceki sokaktadır.

Gazetecilik okulu ile ilgili şeyleri unuttum [Dersler ne vardı ne yoktu. Çok zaman geçti. Mesleki anılar daha ağır bastı o dönemden]. Sabah gidiyordum, öğlen saat 13.00 gibi bitiyordu. Sonra çalışmaya gidiyordum. Gazetecilik okulunda okurken, rahmetli oldu şimdi, Erdoğan Atak isimli bir arkadaşım var. *Yeni İstanbul* gazetesinde çalışıyordu. O da gazetecilik okulunda okuyor. "Sökmen, bizim orada foto muhabiri sıkıntısı var, iyi fotoğraf çekiyorsun bizim orada çalışır mısın?" dedi bana. "Çalışırım" dedim. Biraz çalıştım, beğendiler.

Yeni İstanbul gazetesinde çalışmaya başlamam böyledir. Gazetecilik aklımın ucundan bile geçmiyordu ama çok da hoşuma gitti. 150 lira maaş alıyordum. Okulun taksiti var. Okulun pansiyonu vardı, sonrasında [arkadaşlarla] dışarıda bir ev tuttuk. Para sıkıntısı vardı. Günde tek işkembe çorbası içiyordum. Bir buçuk yıl günde tek işkembe çorbasıyla geçti. Tabii kan kussak kızılıcık şerbeti içtik diyoruz. Öyle yetiştirmişim kendimi. İlk çektiğim fotoğraf Yahya Kemal'in

cenaze töreniydi. 1958'in 11. ayında vefat etti [Yahya Kemal]. O dönem iyi de çalışmaya başladım. Artık gazeteciliği de sevmeye başladım. Fotoğraf çekmeyi de seviyordum.

Ailem İstanbul'a gittiğimi biliyordu ama nerede olduğumu bilmiyordu. *Yeni İstanbul* gazetesinde fotoğraflarda imzam, adım çıkmaya başlayınca, konu komşu görmüş ve "Bu Sökmen sizin oğlunuz değil mi?" demişler. Ailem nerede olduğumu öğrenmiş oldu. Adresimi öğrenince babam bana para gönderdi. 30 lira. Zarfın içerisinde mektuplarla geliyor. Ben de parayı olduğu gibi iade ettim. Şimdi parayı kabul etsem, bak deli oğlan gitti oraya memnun değil paraya ihtiyacı var ki aldı diyecekler. Kısa bir mektup yazdım; "Ben çalışıyorum, 900 lira da maaş alıyorum" dedim. Halbuki ben 150 lira maaş alıyorum. Babamdan ikinci bir mektup geldi: "Oğlum biz çok zor durumdayız. 900 lira çok para, büyük para, bize para gönder". Öyle bir duruma girmiş oldum.

"Ağabeyimin Kore'den getirdiği makineyle foto muhabirliğe başladım"

Babamı Niğde'ye tayin etmişlerdi. Orada bizim bir aile dostumuzun yakını fotoğrafçımı: Foto Kamer. Ben de Niğde Lisesi'ndeyim. Bana körüklü bir [*Voigtländer* marka] fotoğraf makinesi verdi. 1/25 enstantanesi var en düşük, bir de 1/125'i vardı o kadar. Ben onlarla okuldan arkadaşların fotoğraflarını çektim. Hoşuma da gidiyordu. Niğde'de dağların resimlerini çekiyorum. O [Foto Kamer] basıyordu. Ben de kâr amacı filan gütmeksizin satıyordum. Herkese ucuz ucuz, fotoğrafın basıldığı fiyata göre satıyordum. Parayı da götürüp teslim ediyordum. Yani ben çektim Foto Kamer para kazandı. Yaşamım boyunca da böyle oldu. Fotoğrafa başlamam böyle.

Gazetede işe başlarken kendi makinem vardı. *Ricohflex* marka, ağabeyim Kore'den getirmişti. Bir de *Agfa* marka makinem vardı. O da 35 milimetrelilik çekerdi ama yetersiz makineler. Onlarla çalıştım. Gazeteciler makinelerini kendi alırdı, kendilerinin makineleri olurdu². Kağıtları ve filmleri gazete temin ediyordu. *Kodak*, *Fuji* kullanırdık. Bize sıkı sıkı, "Peynir ekmek gibi film harcamayın" diye söylerlerdi. Biz giderdik fotoğraf çekmeye mesela İran Şahı gelmiş fotoğraf çekeceğim. Farah Diba da gelmiş beraberler. Makinenin içinde 12 tane poz var. Gazeteciler arasında iyi yere geçerdim. Açığı bulduğum gibi deklanşöre basardım. Bir gazetede kaç fotoğraf kullanılır? Bir veyahut iki tane hadi arka sayfa da yapsın üç tane beş tane. Bir tane çeker kurtarırsın, hiç olmazsa bir

² Sökmen Baykara benzer bir durumun *Hürriyet* gazetesinde çalıştığı dönemde de olduğunu belirtmiş, şu ifadeleri kullanmıştır: "Bir keresinde herkese flaş aldılar. Çok temiz kullanırım. Bizden daha kıdemli olan arkadaşlarımız daha hoyrat kullanıyor, bozuyor. Benim flaşımı almak istiyorlardı. Vermezdim. Onun haricinde makineyi vs. her şeyi kendi paramızla alıyorduk. *Hürriyet*'te şöyleydi; fotoğraf makinesi alacaksın mesela, sana kredi veriyor para veya dışardan getirtiyorlar, onlar da senin maaşından kesiyorlar, 10 ay".

fotoğrafım var dersin, diğerlerini ona göre yapardım. Bir olayı az kare ile hatta bir kare ile anlatmaya çalışırım.

“Yeni İstanbul gazetesinde şeflerim Mehmet Biber ve Ara Güler’di”

Yeni İstanbul gazetesi Şişhane’deydi o zamanlar. Altı katlı bir bina. En altta matbaa kısmı var. Diğer kısımlarda yazı işleri, müdüriyet gibi yerler var. Altıncı katta da klişehane ve fotoğrafhaneye var. Ben de altıncı katta fotoğrafhanedeyim. Çekiyorduk fotoğrafları gidiyorduk [fotoğrafhaneye]. O zaman spor şefimiz Sulhi Garan’dı. Sulhi Garan, Türkiye’nin ilk FIFA kokartlı hakemi. Onun haricinde gazetede Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu var. Reşat Enis var. Fikret Adil var. Orhan Koloğlu var. İlhan Bardakçı var. Tarık Buğra var. Bu gibi önemli isimlerle çalışıyorduk.

İlk çalıştığım yerde kim var şefim? Biri Mehmet Biber, diğeri Ara Güler. İki şefim vardı. Ara Güler arada bir gelirdi. Gerçekten çok iyi bir foto muhabirdi, büyük bir ustaydı, özel çalışırdı. Mehmet Biber de önce Almanya’ya sonradan da Amerika’ya gitti. Uzun yıllar orada kaldı. İki sene önce vefat etti. Ara Güler’den ben çok etkilendim.

Gazeteye gidince önce istihbarat defterine bakardık ‘neler var?’ diye. Zaten Mehmet Biber şefimdi. O pek gitmezdi [dışarıya]. Ara Güler de arada bir uğrardı. Mehmet Biber, ‘şuraya şuraya gideceksin’ diye bana talimat verirdi. Ben de çıkardım dışarıya, akşama uğrardım. Arada bir de telefon bedava ise “Ben buradayım. Gidilecek bir yer var mı?” diye sorardık. Ondan sonra Babıali’ye giderdik. Şeref Köylübay diye bir ağabeyim vardı. Ekseriyetle Şeref ağabey ile gezerdim. *Akşam* gazetesinde çalışırdı. Motosikleti de vardı. Yolda da neye rastlarsak, enteresan bulursak onları çekerdik. Gazeteye giderdik, şöyle şöyle haberini yazar, aşağıya verirdik.

Yeni İstanbul gazetesinde en sevdiğim kişilerden biri de Ali Karakurt’tu. Ali Karakurt polis-adliye muhabiriydi. Ortası delik bir şapkası vardı. Elinde torbasıyla gezer. İçine tükenmez kalem, kâğıt, bir de 35’lik rakısını koyardı. Daha büyük koymazdı çünkü taşınması kolay, bitince bir daha alırdı. *Milliyet* gazetesinden Abdi İpekçi kalkar giderdi Rusya’ya. O zaman Rusya’ya gitmek zor. Bir röportaj çıkartıyor. Başka bir gazeteci Hindistan’a gidiyor bir röportaj çıkartıyor. Bir başkası bir başka yerde röportaja gidiyor ama sene sonunda yarışmalar olduğunda [o zaman İstanbul Gazeteciler Cemiyeti’ydi şimdi Türkiye Gazeteciler Cemiyeti oldu] birinci Ali Karakurt seçilirdi. Ali Karakurt Anadolu’yu gezerdi. Ara Güler’le birlikte giderlerdi. Orada “Bilmediğimiz Anadolu” diye röportajlar yapardı. O birinci olurdu her zaman. Evde kavgası olurdu ara ara. Bana gelirdi kalmaya. “Ali ağabey bazen Almanca da konuşuyorsun nereden öğrendin?” diye sordum. “Bak Sökmen ağa, ben Almanya’da okumuşum” derdi. Kendisi yüksek uçak mühendisiydi. Eski Türkçe de öğrenmiş. Adliyeye gittiği zaman hakimler eski Türkçe yazıyorlar, buruşturuyorlar, çöpe atıyorlar. Akşamı bekler, çöplerden toplar getirir. Onları okurdu. Börekçi Ali Ünver bir cinayet işlemiş

çözüleliyordu. Hepsini [yazışmaları] topladı, etti, çıkardı. "Katil Ali Ünver'dir" dedi. Sonra [Ali Ünver için] idam kararı verdiler. Şimdi Mısır Çarşısı var ya orada idam edildi. Ben de fotoğraf çektim. Gittik resimleri çıkardık, bastık. Fotoğrafi gördüm bir ay yemek yiyemedim.

Görsel 2. Gazeteci Ali Karakurt (Sökmen Baykara arşivi)

Ali Karakurt böyle bir insandı, çok güzel bir insandı. Ara Güler de onun sayesinde çok çok fotoğraf çekmiştir. Nemrut fotoğrafları var ya işte Ali Karakurt ile gittiği zamanlarda çekmiştir. Ara Güler gerçekten iyi bir fotoğraf ustasıydı.

Akşam iş bittiği zaman çıkardık. Ben en fazla Ali ağabey ile çıkardım. Çünkü o bütün meyhanelere gidiyor. Her tarafta yeri var. Herkes iyi karşılıyor. Bazen kendi arkadaşlarımıza giderdik. Paramız olunca Çiçek Pasajı'na giderdik. Ay başı maaşımızı aldığımız zaman. Olmadığı zaman Tarlabası'nda Pano diye bir yer vardı oraya giderdik. Oraya sanatçı gelir, asker gelir, gazeteci gelir. Her türlü insan orada.

"Diğer gazeteler *Yeni İstanbul*'u bitirmek için derde düşmüşler"

Patron Habib Edip Törehan, İsviçre Zürih'te yaşar. Çok zengindir. 1948'de *Yeni İstanbul* gazetesini çıkarıyor. Ben 1958'de gittim. On sene sonra yani. *Yeni İstanbul* gazetesi rotatifi ilk getiren gazete. *Hürriyet* de atılıma geçmiş, sonra da o getirdi. Ludwig Erhard, Almanya'nın iktisat bakanı. Habib Edip Törehan da iktisat okumuş Almanya'da, onun arkadaşı. Erhard, Hitler'e de yakınmış. Onun sayesinde rotatifler geliyor *Yeni İstanbul* gazetesine. Babıali yeri ayrı, diğer gazeteler orada, bizimki Şişhane'de tek başına. Tirajı yüksek, gayet iyi. Bunun üzerine diğer gazeteler ne yapsak da bu *Yeni İstanbul*'u bitirsek diye derde düşmüşler.

Şimdi iki arkadaşsınız oturuyorsunuz ben de buradayım *Yeni İstanbul*'dan. Herhangi bir olaydan bahsediyorlar: "Öldü değil mi öldü? Yapma ya. Kimdi? Tito dedik ya kardeşim sana". Gazeteci bunu dinliyor bunu hiç araştırmadan "Tito Öldü" diye manşet. Sonra kafa aşağıya düşüyor *Yeni İstanbul* gazetesi.

Gazete mavi başlık çıkıyordu, mavi başlıkla çıkıyor diye Yahudi olayı, parmağı, izi var gibi şeyler konuşuluyor [bu ithamlar karşısında gazete kırmızı başlık çıkmaya başlıyor sonra]. Bu olaylar gibi sonrasında tirajı düşüyor. Babialı'nın tirajı en düşük gazetesiydi ama en zenginiydi. 150 lira veriyor ama tıkr tıkr ödüyordu.

Herkesin de bir kartı var. Binanın girişinde bir tane saat var. Gazeteye geldin sabahleyin hemen kartı makineye basıyorsun, deliyor. Çıkarken yine basıyorsun kaçta çıktın? Kaç defa çıktın, geldin? Aşağıda da Mösyö Kendal diye beyaz saçlı bir adam oturur. Türkçeyi az konuşur. Mösyö Kendal, SS (*Schutzstaffel*) subaymış. Polonya asıllı bir SS subayı. Bina 6 katlı ama asansörle kimseyi çıkartmazlardı. Sorumlu kişiler filan çıkardı. Yazı işleri müdürü veyahut genel yayın müdürü her neyse onlar. Habib Edip Törehan geldiyse o çıkar. Bir gün ben merdivenleri çıkıyorum karşımda bir adam. Biraz göbekli uzun boylu. Ben tabi yer verdim o da geldi durdu; "Siz burada mı çalışıyorsunuz? -Evet efendim burada çalışıyorum. Adınız? -Sökmen. Soyadınız? -Baykara. İyi, çalışın" dedi. İndi aşağıya, gazeteden çıktı. Mösyö Kendal uğurladı onu. Mösyö Kendal'a sordum kim olduğunu, "Habib Bey, tanımıyor musun?" dedi. Habib Edip Törehan oymuş, ilk defa tanışmış olduk. Aradan birkaç ay geçti. Gene çıkıyorum merdivenden. O da yürüyerek iniyormuş. Yine aynı yerde karşılaştık: "Siz bu gazetede mi çalışıyorsunuz? -Evet, efendim. İsminiz? -Sökmen. Baykara mı?" Sonra benim fotoğrafları beğeniyor galiba ki benim fotoğrafları kullanarak makale yazıyordu. İsviçre'ye her gün teleksle gazete gönderilir, kendisine bilgi verilirdi.

"Said Nursi'nin fotoğrafı hayatımın önemli eşiklerinden biri oldu"

Sene 1960. Said Nursi, 1 Ocak günü İstanbul'a geldi. Bütün gazeteler, 6-7 kişilik ekiplerle takip etti gelişini. Ben *Yeni İstanbul* gazetesinden tek başıma görevlendirildim. Nursi İstanbul'da Pierre Loti Otelinde kalıyordu. Gazetem de bana, "Sen de o akşam orada kal. Said Nursi'yi izle, fotoğrafını çek" dedi. Orada otelin karşısında hastane var. Oradan birkaç kare çektim. O zamanlar böyle teleobjektifler yoktu. "Uzaktan çektim ama yakından da çekebilirim" dedim. "Nasıl çekebilirim? Balkondan girersem."

Bir metreden daha dar bir balkon ama 4 tane oda var orada. Tek balkon yani kapıları oraya açılıyor. Önce 31 numaralı odaya gittim. Kapıyı çaldım. Yabancıymış kapıyı yüzüme kapattı. İkinci odada ise bir çift vardı, 30 numarada. Odanın kapısını çaldım. Bir çift açtı kapıyı. "Sizin balkondan aşağının fotoğrafını çekeceğim bana izin verir misiniz?" dedim. Adam biraz sert baktı. "Bu izni verirseniz yatar kalkar sizin için dua ederim" dedim. İzni aldım, balkona çıktım. Çifte de, "Burası biraz karışık, başkası gelirse lütfen almayın" dedim. Beni

odaya aldıklarına pişman oldular. Çıktım balkona. İlerlemeye başladım. Diğer odada [29 numarada] müritleri kalıyor. Zübeyir Gündüzalp gibi Said Nursi'nin avukatı gibi kişiler kalıyor. Bu odanın onundan geçerken eğilerek geçtim fakat orada da leğen varmış, ses çıkarınca biraz bekledim. Ses kesildikten sonra kafamı kaldırdım bir baktım ki müritler sesi duymuşlar. Tepemde çok sayıda insan.

Said Nursi, 28 numaralı odada tek başına kalıyordu. Odası Sultanahmet Camii'ni görüyordu. Pencerenin kenarında yatağı var. Perdeleri, tülünü hep kapalı fakat ezan okunduğu zaman perdesini açıyordu. Ben balkondayken tam da namaz zamanıydı. Perdesini açmıştı. Fakat başımda müritler var. "Kader böyleymiş, çekemeyeceğim galiba" dedim. Ayağa kalktım. Herkes bana gülümsüyor. Ben de o esnada hızlıca, "Karşıya geçerim, 1-2 kare fotoğraf çekerim. Müdahale ederlerse çantayı, makineyi aşağıya atarım" diye düşündüm. Müdahale etmediler. O esnada heyecandan 12 pozluk makineye 2 kare fotoğraf çekebildim. Sonrasında müritler, "Bu fotoğrafı çektiğiniz. Üstat gördüğünde çok üzülecek. Sakın kimseye haber vermeyin. Söylerseniz, bundan sonrası için tedbir alınız" dediler. Zaten kime söyleyeceğim [Söyley miyim?].

Biz fotoğrafı çekmeye Malik Tanyolaç'ın *Akşam* gazetesinden Şeref Köylübay ile birlikte gitmiştik. Aramızda konuşmuştuk kim fotoğraf çekerse diğerimize de versin diye. Fotoğrafı çektikten sonra aşağı indim, Şeref ağabey oradaydı. "Sen neredesin? Adam gidiyor" dedi. "Ağabey ben fotoğraf çektim" dedim. Şaşırıldı. "Nasıl çektin?" dedi bu sefer. "Balkona çıktım, namaz kılarken çektim" diye cevap verince Şerif ağabey yere düştü, kaldı. Birbirimize söz vermiştik ya fotoğrafları vereceğiz diye. Filmleri *Akşam* gazetesinde yıkadık [Yakın diye]. İki poz vardı. "Şerif ağabey bu senin için bu da benim için" dedim. Şerif ağabeye, Said Nursi'nin secdedeki fotoğrafını, filmiyle birlikte verdim. Bende de Said Nursi'nin elini fotoğraf çekme anlamında kaldırdığı fotoğrafı kaldı. O esnada diğer gazetecilerin yanına gittik. Biraz hava attı, Şeref Köylübay. Diğer gazetecilere fotoğrafları gösterdi. O zamanlar İlhan Demirel'ler, Rüçhan Ünver'ler, Alaattin Bute'ler var. "Kim bu?" dediler. Şerif Köylübay da "Şehzadebaşı Camii imamı" dedi, alay etti onlarla. Sonra, Said Nursi olduğunu söyledi.

Ertesi gün [2 Ocak'ta çektim fotoğrafı, 3 Ocak'ta basıldı. Gazete hâlâ durur bende] hangi fotoğrafı kendime aldıysam gazetem onu bastı. Ancak *Akşam* gazetesinde imza atılmamış ama beş farklı yerde Şerif Köylübay yazmışlar ve iki fotoğrafı da paylaşmışlar. Benim tadım kaçtı. *Yeni İstanbul* gazetesinin telefonları çalmaya başladı. Önce tebrik telefonları geldi. Sonra gazeteci arkadaşlar aramaya başladı. Küfürlerin biri bin para çünkü hepsi patronlarından azar işitmişti. "İnsanın başına kırk yılda bir böyle talih kuşu konar. Sen bunu teptin. Eğer fotoğrafları Şerif Köylübay çekmiş olsa sana hayatta vermezdi" dediler. Ben o dönem bir şey demedim. Bu fotoğrafın çekilmesinden 40 gün ya da 48 gün sonra Said Nursi vefat etti. Said Nursi vefat edince, Şerif ağabeye telefon ettim, "Sana hangi fotoğrafı verdimsem onu kullan benim fotoğrafımı kullanma" dedim. "Tamam" dedi. Yine her iki fotoğrafı birden kullandılar. Ben iyice üzüldüm. Bu yüzden yarışmalara giremedim. Halbuki genç yaşta, çiçeği

burnunda bir gazeteci olarak yılın gazetecisi seçilecektim. Prof. Dr. Çetin Özek o zaman *Yeni İstanbul* gazetesinin avukatı, beni üzgün görünce, "Akşam gazetesine tazminat davası açalım. 'Bu fotoğrafı Akşam gazetesi çekmemiştir' diye düzeltme yayınlattıralım" dedi. Sonrasında, dava açarsam iki gazetenin arası açılır diye patronlar beni ikna etmeye çalıştı. Mahkemeye dava açtım ancak 27 Mayıs olunca bütün davalar düştü. Bizim dava da düştü.

Said Nursi'yi çektiğim zaman gazeteden 500 lira ikramiye ile bir takım elbise, gömlek, ayakkabı verdiler.

Görsel 3. Said Nursi (Sökmen Baykara arşivi)

"Said Nursi fotoğrafından sonra bütün gazeteler peşime düştü... Ben *Hürriyet*'in teklifini kabul ettim"

Said Nursi'nin fotoğrafını çektikten sonra bütün gazeteler peşime düştü. Yanıt vermedim. Çünkü o dönem askere gidecektim. Yarım maaş vermek durumunda kalacaklardı. Kurumları kandırmışım gibi olsun istemedim. Askerden dönünce *Hürriyet* 'gel çalışmaya başla' dedi. *Hürriyet*'e girmem tavsiyeden değil. Said Nursi'yi çektikten sonra onlar da diğer gazetelerle birlikte üstüme düştüler. Asker dönüşü teklifi kabul ettim. *Hürriyet*'e giderken [*Yeni İstanbul* gazetesin-

deki çalışma arkadaşlarım] toplandılar bir hatıra fotoğrafı çekildik. “Çok üzülüyoruz aramızdan ayrılıyorsun ama çok da seviniyoruz ülkenin en büyük gazetesine gidiyorsun” dediler.

Hürriyet'te “Ankara'ya gider misin?” dediler. “Giderim” dedim. “Ne kadar bir maaş uygun olur?” diye sordular. *Yeni İstanbul*'da 300 lira gibi bir şey olmuştu maaşım, artmıştı. “Ben pazarlık yapmam, ne kadar verirsiniz. Çalışmayı seviyorum” dedim. Bana 1100 lira para verdiler. Benim için çok para, biletimi de aldılar. 1965 yılının Ocak ayında Ankara'ya gittim. Ankara'ya *Hürriyet*'e gittim ama gitmezden önce, İstanbul'daki arkadaşlar bir durumdan bahsettiler: “Bak biz buradan Ankara'ya foto muhabir gönderiyoruz. Bir kulüp takıyorlar, bir şey yapıyorlar, palas pandıras geri gönderiyorlar. Kabul etmiyorlar, ‘Ankara'da foto muhabiri yok mu? Niçin gönderiyorsunuz?’ diye. Onun için sana ne yaparlarsa sineye çek. Ne diyorlarsa yap bizim için, kabullen bu işi”. Gerçekten öyle, anlattıklarından daha fazla. ‘Ofis boy’dan sonra gelen bir insanım Ankara bürosunda. Azarlar gibi konuşuyorlar. Bunu epey böyle götürdüm. *Hürriyet* o zamanlar ofset olarak küçük bir gazete de çıkarıyordu. Normal gazeteye ek olarak. Atladığımız haberler, atlattığımız haberler, gazete içindeki haberler yer alıyordu bu baskıda. Şu fotoğrafından şu haberinden dolayı herkese aylık ikramiye gönderiliyor. Bana fotoğraflardan para geliyor. Maaşım 1100 liradan fazla ikramiye geliyordu. Aradan 3 ay geçti bunlar hâlâ yüklendikçe yükleniyorlar bana. Ben de hiç ses çıkarmıyorum. Benim maaş 1400 lira oldu. İkramiye çok. Daha [çalışmamın] senesi dolmadı 1800 lira oldu. Bir süre sonra da oradakilerin davranışları da değişmeye başladı, alışmaya başladılar. Ben *Hürriyet*'te 28 yıl kaldım ama bana kötü davrananların çoğu gittiler.

“Haldun Simavi ve Erol Simavi arasında çok fark var”

Hürriyet'e ilk girdiğim zaman Haldun Simavi ve Erol Simavi, her ikisi de patrondu. Ankara'ya geldikten sonra uzun bir süre patronlarla karşılaşmadım. Sonra 1968'de *Günaydın* gazetesi çıkınca iki patron ayrıldı. *Hürriyet* Erol Simavi'de kaldı. *Günaydın*'ı da Haldun Simavi çıkardı. Haldun Simavi ve Erol Simavi arasında çok fark var. Erol Simavi sendikaya girerdi. Sendika ne diyor? Biz şunu istiyoruz. Yılda 8 maaş ikramiye diyor mesela. Patron: “İstedikleriniz tamam. Ben yılda 8 maaş ikramiye vermeyeceğim. On bir maaş ikramiye vereceğim”. Fazlasını verirdi. Haldun Simavi ise kapısının önüne sendikayı sokmaz. Gelir mesela sen zayıfsın, biraz kilo aldın. Haldun Simavi gelir, “Çocuğum sen çok kilo almışsın, hep oturuyorsun, çok tembelsin, aşağıya inerken muhasebeye uğra” der. Öyle iki dudak arasında bir nefes. Çıkardım, ettim. Erol Simavi'nin öyle bir sıkıntısı yok. Sendikaya açık, her şeye açık. Kiloya vs. bakmaz çalışmış olduğu olaya bakar. Erol Simavi çok iyi patrondu. Erol Simavi'yi sevmeyen yoktur.

Görsel 4. Sökmen Baykara, Melih Yalman, Çetin Emeç, Erol Simavi ve Tahsin Öztin ile birlikte (Sökmen Baykara arşivi)

“Yassıada komutanı Tarık Güryay ile yapılan röportaj *Hürriyet*’in tirajını çok düşürdü”

İlk girdiğim zaman gazetede genel yayın müdürü Necati Zincirkıran’dı. Sonra 1968’de Necati Zincirkıran ayrıldı. *Günaydın*’a geçti. *Hürriyet* gazetesi de genel yayın müdürlüğü koltuğuna Orhan Erkanlı’yı getirdi. Orhan Erkanlı kim? 27 Mayıs’ı yapan albaylardan bir tanesiydi. Bunlar daha sonra 14’ler olarak sürüldüler. Sonra tekrar geldiler. Orhan Erkanlı *Hürriyet*’in başına geldiğinde gazetenin tirajı 1 milyon 200 bindi. Orhan Erkanlı geldi. Tarık Güryay Yassıada komutanı, onunla ilgili bir röportaj yaptı. Başbakan Adnan Menderes, Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu, Maliye Bakanı Hasan Polatkan idam edildiği için millet zaten kızgın. Bu röportajlar çıkınca tiraj bir iniyor aşağıya. Orhan Erkanlı’yı gönderiyorlar. Nezh Demirkent geliyor ve 600 binlere, 700 binlere, 800 binlere çıkarıyor tirajı ama hiçbir zaman da 1 milyon 200 bin olmuyor artık.

“Kıbrıs Savaşı sırasında bardakla su alıp yüzümüzü yıkıyorduk”

Kıbrıs’ta 11 gün kaldım, cephede. Önce Lefkoşa’da Saray Otel’de kalıyorduk. Su, yemek hiçbir şey yok orada. Otelin altı revirdi. Yaralanan mücahitler oraya geliyordu. Ledra Palas da karşıdaydı. Atışlar oluyor hatta içeride sigara içmek yok çünkü sigara ışığını gördüğü zaman Ledra Palas’tan mermi atıyor. Bardakla su alıp yüzümüzü yıkıyorduk.

Kıbrıs Savaşı başlamadan önce Sampson Darbesi oldu. Sonrasında biz geceli-gündüzlü gazetedeyiz, ayrılmıyoruz, gitmiyoruz. Bir ara dinlenmek için yıl-

lık izinler açıldı. Marmaris'teyim. Giderken de "Herhangi bir olay olursa beni çağırın" dedim. Sampson Darbesi olunca beni çağırdılar, tatili yarıda kestim. Gazeteye döndüm. Başbakan Ecevit o zamanlar. Erbakan ile bir koalisyon kurmuşlar [O koalisyonun adını da *Cumhuriyet* gazetesi bir karikatürle paylaşmıştı. Karpuzla benzetiyorlar, dışı yeşil içi kırmızı]. Kıbrıs Harekâtı oldu, 20'sinde. Kıbrıs'a giren ilk gazeteci Cüneyt Arcayürek oldu. Nasıl gitti? O zamanlar Kara Kuvvetleri Komutanı Eşref Akıncı'ydı. Eşref Akıncı'nın oğlu Ajlan Akıncı bizim arkadaşımız, *Hürriyet*'te çalışıyor. Cüneyt ağabey Ajlan'ın babasıyla konuşmuş, çıkarma gemileriyle gitmiş. Ertesi gün Genelkurmay'dan imzalı harp muhabiri kartı geldi. Kalkıp Kıbrıs'a gittik. Yer yer sıkışık olaylar oluyordu. Cesetler yollarda. Hatta yerde bir Rum subayı yatıyor onun fotoğrafını çektik. İlerisinde de patlamamış 106'lık havan mermisi duruyor. Orada arkadaşım Kutlu Adalı'yı aradım. Sonradan öldürüldü. Benim ortaokuldan arkadaşım. Cephede buldum onu. Her gün 4 kaset film gönderiyordum gazeteye. O zamanlar uçak seferleri yok. Karartmalar var. Ankara'da Ersan Taksi'den [araç] kullanıyorduk biz, hariciye de oradan kullanıyordu. O zamanlar şimdiki gibi arabalar yok. Cüneyt ağabey onlara; "Adana'dan gidip Sökmen'in fotoğraflarını alacaksınız" diye söylemiş. Siyah-beyazlar [filmler] Adana'da kalacak, iki tane renkli filmi de direkt İstanbul'a götürüyorlar. Adana'da kalan iki siyah-beyaz [film] telefoto ile resim geçecekler. İki şoföre, "Yolda beklemek yok, her şeyinizi alın" diye talimat geliyor. TRT'nin torbası var. Bütün gazeteler zarflarımızı oraya koyuyoruz. Her gün 16.00'da helikopter kalkıyor. Ovacık'a götürüyor. Oradan da başka helikopterle Adana'ya götürülüyor. Adana'da da her gazete kendi zarfını alıyor. 26 Temmuz'da ilk defa tanklar çıkıyor. 300 tank çıkıyor. Biz de o 300 tank çıktığı zaman, Ergin Konuksever, Ümit Gürtuna ve bir gazeteci arkadaşımızla birlikteyiz. Hazım Remzi'nin arabasıyla geziyoruz. Hazım Remzi orada kırtasiyeci, Lefkoşa'da. Direksiyonlar solda değil sağda. Soldan gidiş, soldan geliş. Lefkoşa'dan Girne'ye gidiyoruz. 300 tank geliyor. Hazım Remzi selektör yapıyor [tanklara]. Ergin, "Ne yapıyorsun Hazım Remzi?" diye sordu. "E onlar bilmez buranın trafiğini az sonra kaza yapacak Mehmetçik" dedi Remzi. Ergin, "Burası savaş, üstümüzden geçecekler, mala ile kazısalar çıkmayız" dedi. Böyle anılar var Kıbrıs ile ilgili... Arşivimde de Kıbrıs'tan bir tane fotoğrafım yoktur. Hep gazeteye gönderdik filmleri, ayıramadık. Fotoğraflarımın çıktığı gazeteleri topladım daha sonra, onları saklıyorum.

"Kafam kırıldı ama makinemi vermedim"

Bir devlet insanı geldiği zaman fotoğraf çekmek için uzun uzun araştırdım. "Nasıl bir fotoğraf çekebilirim?" diye düşünürdüm. Gelen konunun zaaflarına bakardım. Meraklarına, hobilerine bakar, onları öğrenirdim. Bütün hazırlıklarımı yapar, çalışırım. Bir fotoğraf çekeceğim ama o fotoğraf nasıl bir fotoğraf olacak? Nasıl yapabilirim? O gün sabaha kadar uyuyamazdım ama ertesi gün de Cin Ali gibi gezerdim, çok değişik şeyler düşündüğüm için. Hatta bir defasında Ankara'dayız. Habib Burgiba geldi, Tunus Devlet Başkanı. Direklerde Türk bayrağı, Tunus bayrağı. Mağaza camekanlarında hep resimler. Gazeteden arka-

daşla geziyoruz, “Kim bu adam?” diyor, tanımiyor bile. Ben kim olduğumu biliyorum. Gittiğim zaman fotoğraf çekeceğim, bana engel olanlar oluyor. Onlarla mücadele ediyorsun fotoğraf çekmek için, onların [gelen konuklar] korumaları var, bizimkilerin korumaları var. Alan dar, jandarma var. Mücadele ediyorsun 1-2 tane fotoğraf çekmek için, fazla da çekemezsin zaten. Filmi çıkar- tak diyene kadar olaylar bitiyor. Onun için bekliyorum en uygun zamanı. Bir tane gazete için çekerim, kurtardık mı sonra düşündüğüm olayların peşine giderim.

NATO Genel Sekreteri Joseph Luns var, Hollandalı. Çok rahat bir adam. Basın toplantısı yaptı, çıktı. Herkes tebrik ediyor. Gömlek dağılmış, gerinirken fotoğraflarını çektim. Ben beklerdim hep, sonuna kadar beklerdim işi.

Ali Elverdi, mahkeme heyeti [Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı 1 No’lu Mahkemesi Başkanı], Deniz Gezmiş için idam kararı verdi. Yusuf Aslan ve Hüseyin İnan var. Üçüne de idam kararı. Slogan attılar, sonrasında miğferli askerler subaylar bunları aldı, götürüyor. Mamak Adliyesi’nin o koridorunda giderken, “Adalet mülkün temelidir” yazan yerden geçiyorlar. “Deniz” dedim, arkaya bir baktı. Yukarıda, ‘Adalet mülkün temelidir’ yazıyor, askerler kolunda, Deniz Gezmiş bana bakıyor, son fotoğrafı. Ondan sonra kimse göremedi çünkü cezaevinde idam ettiler.

Zorluklar vardı mesela intiharlarda çok değişik olaylar olurdu. Ankara, bir kız trenin önüne atlamış, olay yerinde hayatını kaybetmiş. Fotoğraf çekeceğim, *Brown* flaşları vardı, tuşlu, ölçülü. Ankara’da çalışıyorsun bir de ceket, kravat şeyler. Bir makine boynunda bir yanında flaşın. Şimdi orada da niye çekiyorsun filan diye geldiler yakınlarıymış. Babası, kardeşleri. Aldılar bizim flaşı kafama bir vurdular. Koca flaş ikiye ayırdı. Ben gene fotoğraf çektim tabii. Cüneyt Arcayürek rahmetli, beni hastaneye gönderdi. ‘Bir şey oldu mu, bakılsın’ diye. Kafayı kırdırdık ama makineyi vermedik.

“Fotoğrafları telefoto ile gönderirdik”

Fotoğrafları göndermek için telefotoyu kullanırdık. Diyelim Erzurum’da deprem oldu. Kalktık Erzurum’a gidiyoruz. Telefotumuz da yanımızda. Deprem olmuş filmleri nerede yıkayacaksın? Erzurum’da bulamıyorsun. Misal diyorum ancak Gediz’de de böyle oldu, başka yerde de böyle oldu. Eğer fotoğrafhane yoksa şehre yakın yer neresiyse bakarsın, PTT’ye [bakarsın] ama her PTT’ye değil. Kromportör olacak. Şehrin dışında, belki başka bir şehirde. Oraya gidiyoruz, filmleri orada yıkıyoruz. Çamur gibi yıkıyor zaten, basıyorsun. Sonra telefoto vermek için kromportör olan yere gidiyorsun. Orada yıldırım ödemeli basım diyorsunuz. Orada tabii şehirler arasının girmemesi lazım. Ne yapıyor telefoto? Telefotoda bir merdaneye fotoğrafı sarıyorsun, karşısında fotosel lamba var o tarıyor. Siyah, beyaz, gri ışığına göre ton veriyor, bunu ses enerjisine çeviriyor. Ses enerjisi telefonla gidiyor, telefoto bu. Radyo ile gönderiyorsan radyofoto. Karşı tarafta alıcı bu gelen ses enerjisini ışık enerjisine çeviriyor, oraya fotoğraf olarak gidiyor. Şehirler arası araya girip, “Konuşmanız daha devam ediyor mu?”

diye soruyor. “Lütfen araya girmeyin” diyorsun çünkü araya girince resimler çizgi çizgi çıkıyor. Zaten çamur gibi resimler. Arkasından da orijinal filmleri eğer varsa uçağa veriyorsun yoksa bir otobüse veriyorsun. Kaç günde gidiyorsa artık İstanbul’a. Şoförün adını, hangi şirketin otobüsü olduğunu, saat kaçta hareket ettiğini onu bildiriyorsun. İstanbul’dakiler de takip ediyorlar. Artık teknoloji o kadar ilerledi ki telefoto eskidi gitti.

Telefoto büyük bir alet. İngiliz üretimi var. Fransız üretimi var. Büyük, ağır. Bizimki 20 kiloluktu, İngiliz menşeli, biraz daha hafifti. Daha ağırları var. Omzumuza yüklüyorduk. On altı kilo da makineler, objektifler, filan. Neredeyse 40 kilo taşıyorduk. Bu gazeteci yelekleri biraz olsun kurtardı bizleri.

Görsel 5. Sökmen Baykara ekipmanlarıyla (Sökmen Baykara arşivi)

“Gazete dağıtım kamyonlarının yaptığı kazalar hiçbir zaman yazılmazdı”

Bayramlarda filan Antalya’ya ya da Adana’ya gideceğim. Otobüslerde, uçaklarda yer yok, dolmuş her şey. Gazete arabasıyla gideyim, kamyonla [diyorsun]. Onun üstü bıçak gibidir. Rüzgârı yarsın, rahat gitsin diye. Gazete arabalarına uçan tabut derlerdi. Kamyona biniyorsun, gidiyorsun. Şoför, “Bak, konuşmak yok. Arada sırada ben sana söylerim, sen cevap verirsin ama korkmak da yok öyle. Uyumak da yok” diye tembihliyordu. Şimdi arabanın içinde gazeteler var bir de şoför mahallinde bulunan gazeteler var kısa, onları paket olarak atacak.

Biraz gidiyoruz şoför, “Şimdi karşıda pijamalı biri çıkacak” diyor. Yol boyunca kimin, nerede, nasıl çıkacağını biliyor yani. Biz Adana’ya gidiyoruz, bir kamyon geçti yanımızdan çat diye bir ses. O kadar yakın ve süratli geçti ki bizim kamyonun dikiz aynasını da götürmüş.

Neyse kazalar olmasın diye taahhüt koymuşlar kamyonlar çok hızlı çünkü. Adana’ya gidiyorsun 6 saatten önce girmek yok. Bu kadar sürat yapılmasın diye. Tekir sırtlarına geldik. Şoför Haluk, “Buranın havası çok güzeldir, biraz gelelim” diyor. “Böyle her zaman gezer misin?” diye sordum. “Her zaman 4 saat 45 dakikada geliyorum, 6 saat sınırı gelince biraz Tekir sırtlarında dolaşıp öyle giriyorum Adana’ya” diye yanıtladı.

Kazalar oluyor, bu kazaları da hiçbir zaman yazmazlar. Gazete kamyonları filan kaza yaptıklarında, çarpıştıklarında yazılmazdı. Kimse yazmaz çünkü kendi elinde [gazete].

“Politikacıların gazetecilerle diyalogları iyiydi”

İnönü ile başladım çalışmaya. Son iki cumhurbaşkanı hariç hepsinin fotoğrafını çektim. Çalıştığım siyasilerin hepsi gazetecilere yakındı. Politikacıların gazetecilerle diyalogları iyiydi. Öyle her şeye bozulmazlardı. Mesela Demirel.

Süleyman Demirel, Adalet Partisi’nin genel başkanı ama milletvekili değil. Geçici bir hükûmet var. Başında Başbakan Suat Hayri Ürgüplü. Demirel’e de parti genel başkanı olduğu için bir araba tahsis ettiler. Başbakan Yardımcısı pozisyonundaydı. Sonraki günlerde Nazmiye Hanım’ın babası vefat ediyor. İslamköy’e gidiyorlar. Biz de gazeteci arkadaşım Ali Utku ile beraber [Demirel çiftinin] arabasını takip ediyoruz. Bir yerde mola verdiler. Bir şeyler yiyecekler. Biz de uzaklarında ayrı masaya oturduk. Süleyman Demirel bizi gördü: “Çocuklar niye orada öyle otursunuz? Gelin buraya”. Beraber oturduk. Orada ne varsa yedik. “Nereye?” dedi. “Sizi takip ediyoruz” dedik. “Anladım” dedi. “Orada nerede kalacaksınız?” “Bir otelde kalırız”. “Olmaz”. “Bizde kalacaksınız” dedi. İslamköy’deki evlerinde kaldık.

Demirel’in babası Yahya Bey, annesi Ümmühan Hanım, hayattaydı hepsi. Büyük kapısı olan bir ev. Eski evlerden. Kilitleri tabanca gibi. Anahtarı da büyüktür. Birinci kata odaların olduğu yere çıktık. Bize odamızın olduğu yeri gösterdiler. Yemek yiyoruz hep beraber. Kimler vardı? Koca reis vardı, Sadettin Bilgiç. Nuri Bayer, Ali İhsan Balım, İbrahim Tekin hep orada. Bu isimler 1965 seçimlerini kazandıktan sonra önemli yerlere geldiler. Yer sofrasında sahanda yumurta yiyoruz, fotoğraflar çekiyorum. Ya 3 gün ya 4 gün kaldık orada. Kerpiç evlerin pencereleri geniş. Demirel bazen oralara kestirmeye gidiyor, yatıyor. Öyle fotoğraflar çektim. “Bu fotoğraflardan bana gönder” dedi. “Fotoğraf veremem, gönderemem. Ben bunları olduğu gibi İstanbul’a gönderiyorum fakat sizi kırmazlar” dedim. İstemiş, göndermişler. Hiç gönül kırmazdı. Hoşgörülü bir insandı.

“Türkiye Foto Muhabirleri Derneği 1984 yılında kuruldu”

1984’de Ankara’da bir foto muhabirleri derneği kuralım diye konuşuldu. Halbuki ben İstanbul’dayken *Yeni Sabah*’ta çalışırken orada da bir foto muhabirleri derneği kurmaya kalkmışlardı. Demokrat Parti zamanıydı. Dernek kurulmuştu. İşte film, kağıtlar filan ne varsa hamuduyla götürüyorlar derneği kurdular diye, öbürlerine bir şey yok. Sonra lağvedildi bu dernek. Bakın, “Bu iş böyle böyle olmuştu, eğer böyle olursa burası da yürümez” dedim. Dernek kuruldu. Kurucu üyelerinden oldum. Özal zamanında kuruldu. Oradakiler, “Sökmen ağabey hiç kimse aday değil, bizim başkanımız sen olacaksın” dediler. Başkanlık yapamayacağımı belirttim. Kim iş yapacaksa o kişinin gelmesini uygun bulduğumu söyledim. İlk Rafet Üner oldu. Ondan sonra yine bana önerdiler yok dedim, ben yoğun çalışıyorum. Sonradan Bülent Hiçyılmaz yaptı. Abdurrahman Antakyalı yaptı. Şimdi de Rıza Özel yapıyor. Gayet güzel yürütüyorlar, çok ilerledi dernek. Türkiye Foto Muhabirleri Derneği köklü bir dernek oldu.

Türkiye Gazeteciler Cemiyeti, Ankara Gazeteciler Cemiyeti, Antalya Gazeteciler Cemiyeti üyesiyim. Türkiye Foto Muhabirleri Derneği kurucu üyesiyim. Basındaki bütün örgütlenmelerde varım neredeyse.

Yedi yılı *Yeni İstanbul* gazetesinde yirmi sekiz yıl da *Hürriyet* gazetesinde olmak üzere toplam 35 yıl gazetecilik yaptım. 1992 yılında emekli oldum. Fotoğraf benim her şeyim oldu artık. Her gün gazetede çalışıyormuşum gibi görüyorum kendimi. Sorumlu hissediyorum.

KAYNAKÇA

Baykara, S. (2022). *Gözle yazılan tarih fotoğraflarla Türkiye’nin yakın geçmişi*. Ankara: Gazeteciler Cemiyeti.

----- (2022). Kişisel fotoğraf arşivi.

Dedeoğlu, T. (2019). *Şimdi onlar manşet*. Ankara: Gazeteciler Cemiyeti.

Çıkar çatışması: Çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Finansal destek: Finansal destek bulunmamaktadır.

Teşekkür: Sökmen Baykara’nın arşivindeki fotoğrafların düzenlemesindeki desteklerinden dolayı Göktuğ Özgül’e teşekkür ederim.

Conflict of interest: There are no conflicts of interest to declare.

Financial support: No funding was received for this study.

Acknowledgement: I would like to thank Göktuğ Özgül for his support in editing the photographs from Sökmen Baykara’s archive.